

Försök med föräldrautbildning kring barnets födelse

Inger Sävenstrand

Sonja Lauritzen

Bengt Höjer

Barnomsorgsgruppen bedriver i nära samarbete med Stockholms läns landsting och Huddinge kommun en försöksverksamhet med föräldrautbildning i ett nybyggt förortsområde, Västra Flemingsberg, i Huddinge. I försöket har man utgått från de hälsovårdsorgan som föräldrarna har kontakt med kring barnets födelse så att personalen på mödravårdscentral, BB och barnavårdscentral handhar föräldrautbildningen.

Man vill skapa en kontinuitet i alla insatser av föräldrautbildningskaraktär som görs på mödravårdscentral, BB respektive barnavårdscentral. Denna kontinuitet gäller dels föräldrarna, vilka skall hållas samman i lokalt etablerade grupper under hela den aktuella perioden. Den gäller också personalen, vilken måste hjälpas till att hitta enhetliga former för sitt föräldrautbildningsarbete.

Man satsar på stöd till personalen i form av handledning. I artikeln diskuteras försökets uppläggning och de metoder, som man tänker använda samt innehållet i föräldraundervisningen och utvärderingsprocessen.

Inger Sävenstrand är sjukvårdslärare och Sonja Lauritzen är psykolog. Båda arbetar som sekreterare i barnomsorgsgruppen. Bengt Höjer är barnläkare vid Huddinge sjukhus och lokal projektledare för föräldrautbildningsprojektet.

Utgångspunkter i försöksverksamheten

I olika läger finner man olika uppfattning om vad föräldrautbildning egentligen är och vilken målsättning och metod den bör arbeta med. I barnomsorgsgruppens betänkande om samverkan i

barnomsorgen (SOU 1975: 87) diskuterar man vissa riktlinjer för föräldrautbildning. Utredningen hävdar att föräldrautbildningen bör ses som ett medel som kan bidra till att skapa goda uppväxtvillkor för våra barn.

Vidare att föräldrautbildning bör få en utformning som bygger på ömsesidigt utbyte mellan människor, som gör att människor själva får upptäcka, ta in nya erfarenheter. Man kan därigenom komma till insikt som leder till ökad medvetenhet och möjligheter till förändringar.

Barnens uppväxtvillkor dikteras naturligtvis av situationen i det samhälle de växer upp i, men föräldrarnas relation till varandra och till det samhälle de lever i är också av stor betydelse. I det nedan beskrivna föräldrautbildningsförsöket hoppas man kunna bidra till att föräldrarna skall kunna använda sina egna personliga resurser och sin sociala situation för barnets bästa. Sättet att nå därhän består framför allt i en ökad kontakt föräldrar emellan samt ett ökat utbyte av erfarenheter, kunskaper, känslor och attityder. Tiden då man väntar barn och barnets första levnadsår medför radikala och i många fall svårbemästrade förändringar för föräldrarna. Barnomsorgsgruppen vill som ett led i sitt utredningsarbete pröva föräldrautbildning under denna tid.

Samtidigt pågår en diskussion inom mödra- och barnhälsovården om metoderna i deras verksamheter. De övervägande goda resultaten som man uppnått i fråga om den blivande moderns resp det späda barnets kroppsliga hälsa kontrasterar mot vår betydligt sämre förmåga att hjälpa föräldrarna till rätta i den nya situationen. Försöken att hjälpa föräldrarna till rätta i deras nya roller

Ett avsevärt arbete av föräldrautbildningskarakter utförs redan vid dessa institutioner och det är svårt att dra någon gräns som skiljer det som är eller inte är föräldrautbildning.

koncentrerades länge endast till den blivande modern och präglades av en ren kunskapsförmedling. På senare tid har psykoprofylaxen inom mödravårdscentralerna och gruppverksamheterna inom barnavårdscentralerna i viss mån förändrat bilden.

Ett starkt skäl för att utgå från hälsovårdsorganen i försök med en allmän föräldrautbildning är den närmare 100 %-iga anslutning som dessa har i dag. Man kan således säga att mödravårdscentral, BB och barnavårdscentral i dag når alla föräldrar kring tiden för barnets födelse. Frågan är då snarast vad man använder de kontakter till som redan finns.

Ett avsevärt arbete av föräldrautbildningskarakter utförs redan vid dessa institutioner och det är svårt att dra någon gräns som skiljer det som är eller inte är föräldrautbildning.

Dessutom talar mångåriga erfarenheter från barnavårdscentraler för att sjuksköterskor med sin spontana kontakt med föräldrarna och sin vana vid att på ett naturligt sätt diskutera vardagens problem är väl ägnade att gå in i samtalsgrupper med här avsedd inriktning.

Många sjuksköterskor känner sig dock osäkra inför gruppleaderskap. I utbildningen för sjuksköterskor på mödravårdscentral, BB-avdelning och barnavårdscentral ingår inte i någon större utsträckning undervisning i att leda grupp. Den yrkesmässiga erfarenheten har i regel inte heller den inriktningen. Vi har därför funnit det angeläget

Man kan således säga att mödravårdscentral, BB och barnavårdscentral i dag når alla föräldrar kring tiden för barnets födelse. Frågan är då snarast vad man använder de kontakter till som redan finns.

Det är därför naturligt att arbeta vidare på att utveckla metoder som utnyttjar de kontakter som redan finns.

att i försöksverksamheten satsa på handledning för sjuksköterskor som leder grupp.

Föräldrautbildning under tiden kring barnets födelse kan således sägas ha nära anknytning till mödravårdscentralens, BB:s och barnavårdscentralens verksamhet. En orsak till att man inom dessa organ inte utvecklat mer av föräldrautbildningsverksamheten torde vara att andra områden prioriterats från huvudmannens sida. Hälsovårdspersonalen har således saknat tid att inom sitt arbete gå in i dessa frågor. En annan orsak är att man saknat användbara metoder. Den gruppverksamhet som i dag förekommer utgår i regel från psykolog som gruppledare och här finns användbar metodik. Men vi saknar i stort sett användbara metoder som utgår från sjuksköterskor som gruppledare.

Det är därför naturligt att arbeta vidare på att utveckla metoder, för föräldrautbildning som utnyttjar de kontakter som redan finns. Det innebär i denna försöksverksamhet att blivande föräldrar och småbarnsföräldrar etablerar samtalsgrupper och diskuterar gemensamma frågor under ledning av hälsovårdspersonal.

Samtalsgrupp som föräldrautbildningsmetod

I samtalsgruppen utgår man från den gemensamma situation deltagarna befinner sig i — de är alla föräldrar eller blivande föräldrar.

Detta arbetssätt bygger på en relativt fri diskussion i gruppen. Föräldrarna kan lyssna till varandra, bekräfta varandras erfarenheter och ge varandra synpunkter.

Erfarenhetsmässigt vet vi att vissa saker med viss bestämdhet kommer upp i samtalsgrupper under olika tidsperioder. Man kan också säga att det finns vissa moment som är angeläget att alla föräldrar får ta del av.

Detta innebär sålunda inte att man har en plan

.....
Detta innebär sålunda inte att man har en plan för att ett visst ämne skall tas upp en viss gång, men att gruppledaren, i det fall att ett visst ämne inte kommit upp under en viss period, för in ämnet i diskussionen.
.....

för att ett visst ämne skall tas upp en viss gång, men att gruppledaren, i det fall att ett visst ämne inte kommit upp under en viss period, för in ämnet i diskussionen. Hon kan då kombinera detta med en kortfattad redogörelse eller information i ämnet i fråga.

I diskussioner kring föräldrarollen, uppfostningsmetoder osv kan den nya erfarenhet man får ta del av integreras med egna tidigare kunskapsmässiga och känslomässiga erfarenheter. Man kan då uppnå en vidgad kunskap som leder till fler handlingsalternativ och därmed möjlighet till förändring och utveckling. Möjligheten att dela sina upplevelser och svårigheter med andra kan ge större självtillit och tilltro till den egna förmågan och därmed ge underlag för att aktivt sträva efter att påverka den egna livssituationen i solidaritet med andra.

Gruppledarens främsta uppgift är att på olika sätt underlätta deltagarnas utbyte av erfarenheter. Hon skall också undan för undan sammanfatta och relatera de olika deltagarnas bidrag till varandra och sätta in dem i ett kunskapsmässigt sammanhang. Hon bör sålunda föra in mer faktamässig information och hänvisa föräldrarna till var de kan söka mer kunskaper om de vill veta mer om vissa frågor. Tidigare erfarenheter av gruppverk-

.....
Tidigare erfarenheter av gruppverksamhet för blivande mödrar resp fäder eller med nyblivna föräldrar talar för att en viss yttre struktur i grupperna kan vara ett stöd för föräldrarna då de befinner sig i en labil period. Om man upplever ett inre kaos kan en yttre struktur vara ett stöd och öka friheten i gruppen.
.....

samhet för blivande mödrar resp. fäder eller med nyblivna föräldrar talar för att en viss yttre struktur i grupperna kan vara ett stöd för föräldrarna då de befinner sig i en labil period. Om man upplever ett inre kaos kan en yttre struktur vara ett stöd och öka friheten i gruppen. Gruppledaren behöver klara balansgången mellan ett visst behov av struktur och risken för en formalistisk och passiviserande uppläggning.

Handledning som stöd i föräldrautbildningsarbete

I genomförandet av projektet har man satsat på den befintliga personalen, vilken naturligt har nära kontakt med föräldrarna. Med detta tillvägagångssätt måste man i dagens läge lägga en tyngdpunkt vid handledning.

Om man skall gå närmare in på vad handledning innebär kan man teoretiskt urskilja åtminstone två delar. Man kan tala om vissa baskunskaper som omfattar teorier om gruppdynamiska och sociala processer om ledarens roll och beteende osv. I den delen kan också inrymmas erfarenhetsmässiga kunskaper om hur man själv och andra fungerar i grupp.

Denna del av den sk handledningen bör man på sikt lägga in i all reguljär utbildning för personal, som skall handha föräldrautbildning.

Den andra delen av den sk handledningen består av kontinuerliga samtal kring det egna gruppleaderskapet om egna och andras reaktioner i grupp och hur man löser uppkomna situationer. Detta bör ske under ledning av någon med erfarenhet i att leda grupp.

I denna försöksverksamhet finns i dag behov av att täcka dessa båda handledningsaspekter. Vi har löst detta genom att ha handledningsgrupp

.....
I genomförandet av projektet har man satsat på den befintliga personalen, vilken naturligt har nära kontakt med föräldrarna. Med detta tillvägagångssätt måste man i dagens läge lägga en tyngdpunkt vid handledning.
.....

varje vecka under ledning av en erfaren psykolog. I dessa grupper kommer alla som själva arbetar med föräldrautbildningsarbete barnmorska, sjuksköterska, socialarbetare, instruktionssköterska från BB samt kurator på BB att delta.

"Mitt barn, du föds till ett samhälle där barn är till besvär. Ditt samhälle är rikt, rikare och på många sätt bättre än något annat samhälle i människornas historia. Det är bara ett enda fel — vi använder vår rikedom och vår kunskap på ett sådant sätt att de förlösas snabbt och effektivt."

Marit Paulsen i Förlossningen.

Försökets uppläggning

Västra Flemingsberg är en nybyggd förort till Stockholm med höghusbebyggelse kring ett centrum, vilket håller på att färdigställas. In- och utflyttningen har varit livlig och i området bor ca 25 % invandrare. De flesta av de ca 4 000 invånarna har mycket få kontakter med andra i området boende. Området ligger strax invid Huddinge sjukhus och gravida kvinnor kontrolleras på mödravårdscentralen på sjukhuset, vid vilket de även kommer att förlösas. Barnhälsovården i området är kopplad till en familjeservicecentral, där barnsjuksköterska arbetar tillsammans med en socialassistent och en förskollärare, vilken har hand om den öppna förskolan.

Försöksverksamheten skall byggas upp under år 1976. Då skall man arbeta fram lämpliga metoder och innehåll. Under därpå följande år skall det föräldrautbildningsprogram, vilket man kommer fram till, löpa i full skala.

På mödravårds- och barnavårdscentral

Man eftersträvar att få alla kvinnor som kommit in i sin första graviditet och deras makar att delta. Detta innebär ett 30-tal kvinnor, per år av vilka emellertid många icke är svensktalande. En uppskattning är att man behöver börja en ny, svensk-

talande grupp med 8—10 föräldrar ungefär varannan månad. Vid ett par tillfällen om året ämnar man också starta en grupp med finsktalande gruppledare. En viktig men svårlöst uppgift blir att finna former för övriga invandrargrupper.

Redan när den gravida kvinnan beställer tid på mödravårdscentralen ser man till att alla kvinnor från Västra Flemingsberg får tid hos den barnmorska, som även har föräldrautbildningen om hand. Hon inbjuder alla svensktalande förstföderskor att tillsammans med den blivande pappan delta i samtalsgrupp. Första sammankomsten beräknas inträffa när kvinnan är gravid i 10: de till 16:e veckan och man planerar att ha ca 10 sammankomster under väntetiden. I och med att kvinnorna i gruppen börjat förlösas glesas sammankomsterna ut och när kvinnorna förlöst ersätter sjuksköterskan på barnavårdscentralen barnmorskan. Sammankomsterna fortsätter sedan under spädbarnsåret, varefter grupperna kan fortsätta i föräldrarnas egen regi, fortsätta inom förskoleverksamheten eller i något utbildningsförbunds regi eller avslutas.

Vid vissa tillfällen kan representanter för någon annan yrkeskategori närvara, t ex socialarbetaren i området eller läkaren vid mödravårdscentralen eller barnavårdscentralen. Under MVC-tiden avslutas varje sammankomst med mödragymnastik och i undervisningen skall även psykoprofylaxundervisning tas in.

Förutom den redan nämnda hälsovårdspersonalen deltar även socialarbetare vid familjeservicecentralen, kurator på BB samt psykolog i verksamheten. Psykolog är den ordinarie BVC-psykologen och hon har förutom reguljärt BVC-arbete framför allt handledningsfunktioner. Hon skall också kunna gripa in för tillfällig individuell stödkontakt när så erfordras och kommer också som ett led i handledningen att delta som ledare i någon eller några grupper.

På BB-avdelning

Föräldrautbildningsverksamheten på BB omfattar alla de drygt 2 500 kvinnor, vilka årligen förlösas på Huddinge sjukhus och inte enbart de kvinnor som bor i Västra Flemingsberg.

Vi ser BB-perioden som ett bra tillfälle också för fadern att delta i föräldraundervisningen och menar att tidig kontakt mellan far och barn har stor betydelse för faderns fortsatta kontakt med barnet men också för moderns och faderns relationer.

Efter diskussion med BB-personalen fann vi att det personalen själva såg störst behov av var en instruktionssköterska, med erfarenhet från BB, som stöder barnsköterskorna i kontakten med föräldrarna och som också hjälper dem att strukturera den praktiska barnvårdsundervisningen. Vidare att hon skulle arbeta för att likartad information ges vid de olika mödravårds- och barnvårdscentralerna och BB.

Under BB-tiden skall varje mamma få ingående individuell instruktion i skötseln av barnet och amning vid ett tillfälle på förlossningsdagen eller påföljande dag. Barnsköterskan skall vid ett tillfälle gå igenom skötseln med båda föräldrarna. Mammorna har dessutom under hela tiden nära kontakt med barnsköterskorna, framför allt i samband med matningarna. De sammanträffar med barnläkare i samband med undersökning av barnet vid minst två tillfällen och med gynekolog i samband med ronderna. Sjuksköterskan på avdelningen har även kontinuerlig kontakt med alla nyförlösta mammor och samtalar mer ingående med varje mamma före utskrivningen för att bilda sig en uppfattning om några speciella stödåtgärder är erforderliga.

Vi ser BB-perioden som ett bra tillfälle också för fadern att delta i föräldraundervisningen och menar att tidig kontakt mellan far och barn har stor betydelse för faderns fortsatta kontakt med barnet men också för moderns och faderns relationer. Vi kommer därför i detta försök att arbeta på att finna metoder för att få in fadern i föräldraundervisningen på BB.

Ett sätt är att ha sammankomster för mödrarna och fäderna, varvid instruktionssköterskan eller någon barnsköterska går igenom barnets skötsel,

amning m.m. På någon avdelning kommer man att pröva gruppsamtal kring den aktuella situationen för både fäder och mödrar, i första hand på kvällstid. Man kan diskutera att här pröva olika gruppleddare, som kurator på BB, instruktionssköterska eller psykolog knuten till verksamheten.

"Det finns sådana fantastiska möjligheter. Ditt liv borde kunna bli bättre och rikare än någon tidigare generations liv.

Allt hänger på oss vuxna. På vår solidaritet, vårt förnuft och vår vilja."

Marit Paulsen i Förlossningen.

Innehåll i föräldrautbildningen

Innehållet i föräldrautbildningen styrs i första hand av de diskussionsämnen, som föräldrarna själva tar upp. Gruppleddaren bidrar med sin kunskap. Under inledningsfasen av varje grupp kan dock gruppleddaren börja varje gång med en kort redogörelse kring något ämne, vilket man av erfarenhet vet har stor aktualitet för deltagarna. Till största delen räknar man med att de frågor, som nämns i socialstyrelsens anvisningar för mödraundervisningen (MF Nr 39 1969) kommer att ha aktualitet för deltagarna. Mödraundervisningen har dock hittills fått en övervägande somatisk inriktning, men på senaste år kompletterats med psykoprofylax. I en gruppverksamhet kommer man att lättare kunna samtala kring väsentliga problem som graviditetens inverkan på de båda föräldrarna och deras relationer. Ett viktigt och hittills till stor del förbisett område är samspelet mellan individer och samhälle och samhällets stöd till föräldrar och barn.

På BB kommer innehållet i föräldrautbildning att koncentreras kring det som då är aktuellt, dvs praktiska frågor som rör vård av det nyfödda barnet, amning och moderns hälsa. Vidare ser vi behov av att möta den "känslostorm" som nyblivna föräldrar ofta kan uppleva. Vi tror att det är viktigt att lägga upp arbetet på BB-avdelningarna så att det finns utrymme för föräldrar att samtala

kring de känslor och upplevelser som man har i samband med förlossning och inför sitt nyfödda barn. Eftersom den korta tid som mamman tillbringar på BB är fylld av motstridiga känslor och intryck anser vi däremot inte att denna tid är lämplig för någon ytterligare satsning på ett ökat kunskapsöverförande i traditionell mening.

Vi har ganska god kunskap om vilka problem som har störst aktualitet för föräldrarna under perioden kring barnets födelse. Pia Lindblads artikel i detta nummer av Socialmedicinsk Tidskrift belyser spädbarnstiden. Eftersom den sociala problematiken kommer att få en framträdande plats kan man räkna med ett nära samarbete mellan sköterska på MVC och BVC och socialarbetare under denna tid.

I nedanstående har vi tagit upp teman, som vi utifrån föräldrarnas behov tror kommer att "täckas av" under olika perioder. Gruppledaren beaktar att inte något ämne "tappas bort", men kan i allmänhet avvakta tills ämnet kommer upp spontant. Man har naturligtvis möjlighet att återkomma till ett ämne flera gånger i samma grupp.

På mödravårdscentralen

Grav. vecka 10—16:

Upplevelse av graviditet. Att acceptera graviditeten. Vanliga reaktionsmönster under tidig graviditet. Hur påverkar graviditeten individen och hans/hennes relationer till omvärlden. Graviditetsillamående. Rädsla för missbildningar och andra fel på barnet. Hur påverkar mammans livsföring barnet. Hur utvecklas fostret. Graviditetens normala förlopp och hur den påverkar den egna kroppen. (Inledande diskussion om förlossning och amning.)

Grav. vecka 22—30:

Graviditeten "syns och hörs" och man har fattat och accepterat graviditeten. Frågor om sociala förhållanden och hjälp och stöd från samhället. Den egna sociala situationen. Föräldrarollen och kommande förändringar i makarnas relation inbördes. Upplevelser av graviditet och omgivning. Inledande diskussioner om barnavård. Vigörgymnastik.

Grav. vecka 32—38:

Barnavård. Förlossningsförberedelser. Amning. Fortsatta samtal om hur man upplever den kommande förlossningen. Vigörgymnastik. Psykopropylax.

På barnavårdscentralen

Ca 0 — 2 mån

Förlossningserfarenheter. Ändrade relationer inom familjen. Upplevelser av sig själva och barnet. Barnavårdsfrågor, mat, amning, barns behov och vård. Preventivmedel.

Efter 2 mån

Fortfarande barnavårdsfrågor. Hälsovårdsfrågor, sjukdomar, vaccinationer, olycksfallsprofylax. Barns utveckling i alla dess aspekter, motorisk, intellektuell, social, känslomässig. Relationer mellan föräldrar och barn. Den vuxnes behov. Relationer till barn, make, andra vuxna. Återgång till förvärvsarbete. Samhällets barnomsorg och socialt stöd och hur de fungerar i det aktuella området. Familjens situation i samhället.

Fortsättning på diskussioner från föregående period utifrån föräldrarnas behov och situation och utifrån att barnet utvecklas till en egen individ med egen vilja och olika behov.

"Också mannen har att psykologiskt införliva ett foster som en del av sig själv och känslomässigt förbereda sig för en vändpunkt. Också han borde bearbeta minnet från sin barnoms föräldrelationer och söka ett realistiskt förhållningssätt som far.

Också han borde få den möjlighet till förnyelse och islossning, som en lustfylld dialog med barnet kan ge. Men de unga pojkarna får sällan lära sig att se fram emot sin roll som far. Arbetsgivare är inte vana att räkna med mannens ansvar och intresse för barnens utveckling. För att dagens och morgondagens unga föräldrar skall kunna förverkliga det jämställda föräldraskapet, måste stora delar av gammal överbyggnad av idéer monteras ner."

Rita Liljeström i Barnmiljöutredningens rapport.

Utvärdering av försöksverksamheten

Vid utvärdering av den här typen av försöksverksamhet har vi betraktat följande två frågor som viktiga utgångspunkter: Vilken utvärderingsmetodik bör vi välja för att kunna besvara våra frågeställningar? Vilken kunskap är viktig att få ut av försöksverksamheten?

Föräldrautbildning är ett nytt verksamhetsfält och begrepp, vars innebörd det ännu råder osäkerhet omkring i en rad olika avseenden. Preciserade målformuleringar för föräldrautbildning finns ännu inte. Det är svårt att avgränsa föräldrautbildning från andra verksamheter, verkningarna är svåra att skilja från annat, parallellt inflytande.

Valet av sätt att se på utvärdering speglar också en syn på verksamheten som sådan. Enligt barnomsorgsgruppens syn på föräldrautbildning vill man se föräldrarna som aktivt väljande subjekt med egna intentioner, och som är självständigt tänkande och handlande. Föräldrautbildningen är en aktivitet som utgår från föräldrarna själva, som bygger på deras aktuella situation och erfarenheter. Föräldrarnas egna upplevelser av sitt deltagande är därför centralt i utvärderingsarbetet.

Ett vanligt förekommande sätt att se på utvärdering är försök att bedöma ett programs utfall. Man "värderar" i vilken utsträckning man med ett visst program nått i förväg bestämda mål. Mål är då uttalade eller medvetna förhandsuppfattningar om ett väntat utfall. Hit hör olika former av "effektutvärdering".

Om man använder "effektutvärdering" i försöksverksamhet med föräldrautbildning förutsätter det att målen för föräldrautbildning uttrycks konkret och entydigt i termer som är enkelt mät-

bara, som t ex observerbara beteendeförändringar eller prestationer. Detta skulle innebära att man i en utvärdering koncentrerade sig endast på en eller några få aspekter av det som händer i försöksverksamheten.

Om mål och verkningar preciseras i ett "för tidigt" stadium, eller om en alltför trång uppmärksamhet riktas mot manifest och avgränsbara mål föreligger risk att intressanta och väsentliga skeenden i programmet missas.

Vidare innebär en utvärdering som bygger på enkla registrerbara beteende- eller prestationsförändringar risk för att man ser föremålen för utvärderingen som objekt som är passiva och utan egna intentioner. Att registrera enstaka beteenden eller prestationsförändringar innebär också att man reducerar det mänskliga handlandet och de relationer man studerar till dess beståndsdelar, för att söka förklaringar i eventuella samband mellan beståndsdelar.

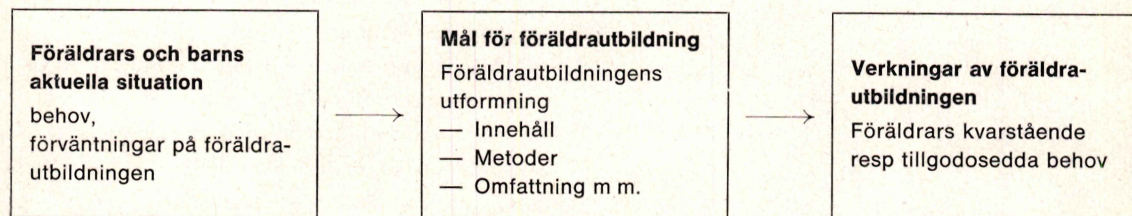
Processutvärdering

Det är angeläget att inledningsvis formulera och avgränsa de frågeställningar som vi önskar belysa i försöksverksamheten.

Schematiskt kan föräldrautbildningen illustreras enligt *fig. 1*.

Föräldrars skilda levnadsvillkor och situation för övrigt gör det rimligt att anta att det föreligger stora variationer beträffande behov av ökade kunskaper, kontakter, stöd m m. Det är därför sannolikt att föräldrar inte kommer att utnyttja föräldrautbildningen på ett enhetligt sätt. Föräldrautbildning kommer att tillgodose olika behov hos olika föräldrar.

Fig 1. Schematisk illustration av föräldrautbildning.

Mot bakgrund av denna skiss kan man formulera några huvudfrågeställningar:

- I — Vilka behov hos dagens barnfamiljer kan eller bör tillgodoses genom föräldrautbildning?
- II — Hur ser föräldrautbildningsverksamheten som sådan ut?
- III — Vilka verkningar har föräldrautbildningen? Vilka behov hos barnfamiljerna tillgodoses genom föräldrautbildning?

Svaren på dessa frågeställningar är inbördes beroende av varandra. Det är därför nödvändigt att nära följa och beskriva växelspelen mellan dessa olika faktorer (Fig. 2).

Detta utgör en form av "process-utvärdering" som bedrivs jämsides med att försöksverksamheten planeras och genomförs. Man beskriver och analyserar processerna i försöksverksamheten i ett successivt "återkopplingssystem". De som med-

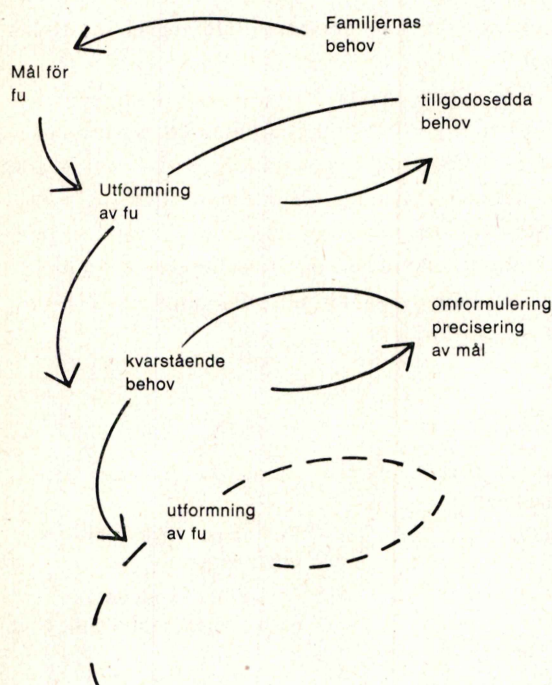
Detta utgör en form av "process-utvärdering" som bedrivs jämsides med att försöksverksamheten planeras och genomförs.

verkar i försöksverksamheten får fortlöpande del av de rön som görs, dessa kan då läggas till grund för justeringar av verksamheten.

Stegen i en processutvärdering av försöksverksamhet med föräldrautbildning kan i stora drag vara följande:

- Gemensamt arbete med målformuleringar
- Val av frågeställningar som med utgångspunkt från målformuleringar är mest väsentliga att belysa. Val av data som skall insamlas.
- Val av tekniker för datainsamling, tidsplanering m.m.
- Insamling av data
- Bearbetning och analys av data
- Resultat och analys återförs till de medverkande i försöksverksamheten — vilka leder till en ny utvärderingsomgång
- Eventuell omformulering och precisering av mål
- Val av nya frågeställningar osv.

Fig. 2. Figuren illustrerar en form av processutvärdering som bedrivs jämsides med försöksverksamheten.

Tillvägagångssätt

I det löpande utvärderingsarbetet måste man bryta ned de ovan nämnda övergripande frågeställningarna till hanterbara enheter. Detta är en central del av utvärderingsarbetet där man egentligen bestämmer sig för vilken kunskap försöksverksamheten skall ge.

Denna avgränsning av frågeställningen ligger sedan till grund för val av tekniken för datainsamling — dokumentationsformen. Vilken teknik vi väljer för att få material att belysa vilka frågeställningar är kortfattat och schematiskt:

Frågeställningar omkring:

*Kan dokumenteras
med hjälp av:*

Föräldrarnas deltagande i
samtalsgrupp, bortfall, från-
varo m m.

— Gruppledarnas lö-
pande anteckningar
efter varje grupp-
träff.

Innehållet i samtalsgruppen
— metodik, material,
gruppledarrollen, samspel i
gruppen, *hur* olika ämnen
behandlas.

— Eventuell deltagan-
de observation eller
bandning av grupp-
träffar.

Gruppledarrollen, behov
av fortbildning och hand-
ledning.

— Handledarens löpan-
de anteckningar.

Gruppledarnas upplevelse
av arbetet — förslag till
förändringar.

— Bandade "evalue-
ringsträffar" i hand-
ledningsgruppen.

— Återkommande in-
tervjuer med grupp-
ledarna muntliga
eller enkäter.

Föräldrarnas behov och
förväntningar — upplevel-
ser av sitt eget deltagande.
Hinder för deltagande.
Vad deltagandet gett
föräldrarna. Eventuella
verkningar. Förslag till
förändringar av verksam-
heten.

Intervjuer med för-
äldrar: bandade in-
dividuell "öppna"
intervjuer. Evalue-
ringsträff i gruppen.

Den fortlöpande dokumentationen ligger sedan
till grund för lägesrapporter där materialet sam-
manställs, tolkas och diskuteras i förhållande till
de mål verksamheten har.

Detta bildar samtidigt material och underlag
för att arbeta fram förslag till möjliga mål, inne-
håll och former för föräldrautbildning i barnom-
sorgsgruppens utredningsarbete.

En allmän föräldrautbildning

Vilka svårigheter, organisatoriska förändringar
och kostnader kommer att vara förknippade med
ett genomförande av en föräldrautbildning av här
skisserad typ i större skala? Som tidigare framhål-
lits skall vi under 1976 söka finna innehåll och

metoder i föräldrautbildning, som svarar mot de
intentioner, som diskuterades i artikelns första del.
Under 1977 kommer dessa erfarenheter att prövas
för att se vilka resurser det kommer att fordra.
Resultaten från försöksverksamheten kommer att
ingå som ett led i Barnomsorgsgruppens utred-
ningsarbete, vilket skall leda fram till förslag om
innehåll, material och metoder i föräldrautbild-
ningen, samt beräkning av de insatser, som kom-
mer att erfordras i en allmän verksamhet, som
när alla föräldrar.

Tvivelsutan skulle en allmän föräldrautbildning
av här planerad typ innebära att antalet kvinnor
resp. barn per barnmorska resp. sjuksköterska
måste reduceras. Vidare att föräldrautbildnings-
insatserna på BB intensifieras och samordnas med
verksamheten på MVC och BVC. Slutligen kom-
mer handledningen att kräva speciella resurser och
ett närmare samarbete mellan hälsovård och so-
cialvård måste eftersträvas.

HULTAFORS

fysikalisk-dietisk kuranstalt enskilt sjuk- och konvalescenthem

Postadress: 510 35 Bollebygd

Lämplig rekreatiionsort.

Alla moderna badformer,
elektricitetsbehandling, massage.

Vegetarisk och blandad kost.

Individuell diet.

"Vi och vår hälsa"

Överläkare: Dr. N. Blomstedt

Mod. priser. Inga drickspengar

Begär utförligt prospekt.

Telefon Borås 033/950 50.